

Doprinos Tatjane Blažeković profesionalnoj edukaciji hrvatskih knjižničara:

**ustroj i djelovanje Katedre za
bibliotekarstvo na PA u Rijeci**

**Ksenija Švenda-Radeljak,
viša knjižničarka**

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Studijski centar socijalnog rada
kradelj@pravo.hr

Sažetak

U uvodu rad kronološki prikazuje razne oblike profesionalnog obrazovanja hrvatskih knjižničara od osnutka današnje Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, 1876. godine do šezdesetih godina 20. stoljeća. Svi su se oni odvijali izvan sustava formalnog školovanja, te ovisili o raznim čimbenicima. Stoga su bili raznih vrsta i neujednačene kvalitete, a kretali su se od individualnog rada s pripravnicima u pojedinoj ustanovi, do tečajeva i seminara. Poslijediplomsko obrazovanje informacijskih stručnjaka koje je započelo 1961. godine na zagrebačkom sveučilištu bilo je specijalistički orijentirano, i namijenjeno užoj skupini unutar knjižničarske zajednice. Tako je i dalje postojala potreba za formalnom višom ili visokoškolskom naobrazbom za profesiju. Šezdesetih godina 20. stoljeća stekli su se uvjeti za školovanje knjižničara unutar sustava visokoškolskog obrazovanja i to na Pedagoškoj akademiji (PA) u Rijeci. U kontekstu gore navedenih društveno-povijesnih činjenica rad u svom središnjem dijelu prati doprinos Tatjane Blažeković profesionalnoj edukaciji hrvatskih knjižničara kroz ustroj i djelovanje Katedre za bibliotekarstvo na Pedagoškoj Akademiji (PA) u Rijeci. Rad kronološki prati njen razvoj: od zasebnog kolegija pri Katedri za hrvatskosrpski jezik na PA u Rijeci, do prijedloga za organizaciju četverogodišnjeg studija bibliotekarstva. Bit će prikazana i uloga profesionalne knjižničarske udruge - Hrvatskog knjižničarskog društva (HKD-a), te visokoškolskih i ostalih institucija koje su sudjelovale u tom procesu. Metodologija koja je korištena u ovom radu je historiografska metoda, te metoda analize sadržaja. Posebno je značajna bila sadržajna analiza materijala iz Ostavštine Tatjane Blažeković pohranjene u Sveučilišnoj knjižnici u Rijeci.

Ključne riječi: profesionalna edukacija knjižničara, Tatjana Blažeković, Katedra za bibliotekarstvo u Rijeci.

Summary

The paper presents establishing of first high-school education for Croatian librarian, and contribution of Tatjana Blazekovic in that process. In introduction of this paper author describes earlies historical development of professional education of librarian in Croatia.

All of them was out of formal education, so they was very diversity and his quality level was in questionable quality. Exeption of that was post-graduate study of inforamtion science, but it was so much special and oriented towards librarians in faculty libraries. So librarians in Croatia artikulited his professional need to establish high-school education. This paper, in his central part, present development of formal high-school education for library professional which was establish in Pedagoska akademija (College of Education) in city Rijeka.

Key words: professional education in librarian, Tatjana Blazekovic, Department of library in College of Education Rijeka.

Profesionalna edukacija hrvatskih knjižničara do šezdesetih godina 20. stoljeća

Važnost edukacije za profesiju hrvatski su knjižničari prepoznali i promovirali još od osnutka Nacionalne i sveučilišne knjižnice 1874. godine¹. O shvaćanju značaja knjižnice za svekoliku hrvatsku javnost svjedoči i nastojanje tadašnje hrvatske vlade na čelu s banom Ivanom Mažuranićem da se kao upravitelj knjižnice zaposli „profesionalni“ sveučilišni knjižničar. Sa zanimanjem sveučilišnog knjižničara susretali su se zagrebački profesori na stranim sveučilištima na kojima su studirali, te su i za hrvatsku sveučilišnu knjižnicu, željeli zaposliti upravitelja takvih kvalifikacija. Prvi upravitelj Ivan Kostrenčić stigao je na to radno mjesto iz bečke Dvorske knjižnice, te je i po obrazovanju i po formalnim kvalifikacijama u potpunosti odgovarao očekivanjima. Prema tadašnjem zakonodavstvu knjižničar bilo koje sveučilišne knjižnice u Austro-Ugarskoj monarhiji bio je državni činovnik, u statusu redovnog profesora. Prema obrazovanim kvalifikacijama trebao je imati doktorat znanosti, znanje klasičnih i nekog svjetskog jezika, te posjedovati niz specifičnih znanja i vještina.²

U središnjoj i zapadnoj Europi tog vremena uviđa se važnost uloge knjižničara, te se sve više pažnje polaže na njihovo specijalističko obrazovanje. Uspostavom posebnih katedri za njihovo školovanje, primjerice u Parizu, Rimu i Goettingenu, te sustavom državnih stručnih ispita, polažu se svojevrsni temelji za razvoj same profesije. Ujedno na taj način školovani profesionalci postižu viši ugled i veći status profesija u svojim sredinama (Švenda-Radeljak, 2012., 48).

¹ Njezin osnutak označava i početak razvoja modernog knjižničarstva u Hrvatskoj.

² Originalni naziv propisa: „Instruction fuer die k. k. Universitaetis-und Studienbibliotheken, provisorich erlassen mit Stud. Hof-Comm-Decrete vom 23. Jul 1825“ (Sečić 1996., 270.)

No, u maloj i siromašnoj Hrvatskoj tog vremena nije moglo biti ni govora o takvoj vrsti edukacije. Kada se i zaposlilo još knjižničara³, mogućnosti profesionalne edukacije bile su vrlo male. Pratili su odgovarajuću literaturu na stranom jeziku (najčešće njemačkom), te prepiskom konzultirali veće knjižnice oko traženja sugestija i uzora. Posebice su bili dobri odnosi s Dvorskom knjižnicom u Beču, od koje su preuzeta mnoga tada najmodernija rješenja u radu. No, najvažniji oblik edukacije i dalje je bilo mentorstvo starijih kolega.

Nakon propasti Austro-Ugarske monarhije i uspostave jugoslavenske države stanje knjižničara bilo je čak i teže zbog neriješenih zakonskih uredbi, te vrlo oskudnih sredstava financiranja. Unatoč tomu, knjižničari, sada po prvi puta povezani u profesionalnu udrugu⁴, višekratno traže od nadležnog ministarstva organiziranje bar osnovnih tečajeva, prvenstveno za osposobljavanje knjižničara u tzv. „pučkim“ (narodnim) knjižnicama. Međutim, i dalje od strane organa vlasti nema nikakvog interesa za ta traženja. No, obveza polaganja državnog stručnog činovničkog ispita koja se počela primjenjivati od 1929. godine i na knjižničare u Hrvatskoj, bila je pozitivan pomak. Naime, za ispit su se praktična znanja ipak morala strukturirati u neku formu pogodnu za učenje, a postojala je i stručna komisija koja je pratila rad kandidata, što je bio začetak budućih formalnijih oblika edukacije.

Izvjestan interes vlasti za bilo kakav formalni oblik obrazovanja knjižničara pronađen je u doba Drugog svjetskog rata, u zakonskoj „Odredbi o Hrvatskoj narodnoj i sveučilišnoj knjižnici“⁵. U njoj se između ostalog određuje da se „... pomoćni knjižničari stručnom ispitu ne mogu pripustiti prije nego što su s uspjehom završili

³ Najvećim dijelom fakultetski obrazovani, pred ili sa završenim doktoratom.

⁴ Krajem 1931. godine održan je „Prvi kongres Društva jugoslovenskih bibliotekara“ u Beogradu, a već slijedeće godine u Zagrebu osnovana je „Zagrebačka sekcija“. Godine 1940. hrvatski se knjižničari izdvajaju u zasebno „Hrvatsko bibliotekarsko društvo“, koje uz manje prekide djeluje do danas pod nazivom „Hrvatsko knjižničarsko društvo“ (HKD) (Švenda-Radeljak, 2012.).

⁵ Naziv koji se koristio za današnju Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u vrijeme Nezavisne države Hrvatske. Po prvi se puta dotadašnjoj sveučilišnoj funkciji knjižnice dodaje i nacionalna Time se de facto zakonski priznaje stvarno stanje, tj. njezina dvojna funkcija.

tečaj iz nauke o knjižnicama u opsegu koji odgovara njihovom zvanju.“ (Badalić, 1943, 10). Drugi spomen o obrazovanju knjižničara u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj nije nađen. U svakom slučaju riječ je o prvom zakonskom propisu koji kroz profesionalno obrazovanje vodi k profesionalizaciji knjižničarskog zanimanja.

Nakon Drugog svjetskog rata velike društveno-političke promjene obilježile su sva područja života i rada, pa tako i aktivnosti na kulturnom i obrazovnom planu. One su prvenstveno imale za cilj promovirati novu ideologiju, osobito kod djece i mladih. U tu je svrhu jedan od prioriteta nove vlasti bilo i podizanje obrazovno-kulturnog nivoa stanovništva. Knjižnice su svakako bile jedne od institucija kulture koje su trebale vršiti tu funkciju. Stoga je bilo predviđeno da svako mjesto od grada do seoskih sredina dobije narodnu (pučku) knjižnicu. Gdje to ne bi bilo moguće predlaže se da školske knjižnice vrše privremeno tu funkciju. Uloga narodne knjižnice bila je i prosvjetno-edukativna. S obzirom na vrlo visoku stopu nepismenosti u mnogim su se knjižnicama organizirali i analfabetski tečajevi. Knjižničar je trebao dakle imati i ulogu promotora kvalitetne knjižne građe i usmjeravanja čitatelja prema takvoj vrsti literature, odnosno vršiti i odgojnu funkciju. Veliki problem s kojim su se knjižničari u praksi susretali bio je nedostatak svega: od prostora do samih knjiga. No, najviše je nedostajalo adekvatno obrazovanih knjižničara. Većina njih bila je zaposlena u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu⁶, te su povremeno bivali raspoređeni kao stručna pomoć pri osnivanju nekih većih knjižnica, primjerice Gradske knjižnice u Zagrebu (Švenda-Radeljak, 2012., 99).

S obzirom na gore navedene kadrovske i organizacijske probleme, po prvi je puta ideja o potrebi sustavnih oblika edukacije, dobila i praktičnu podršku organa vlasti, te se obrazovanje knjižničara moglo strukturirati na formalnijoj razini. Tako je već na „Prvoj saveznoj konferenciji bibliotekara“ održanoj 1946. godine u Beogradu zaključeno „... kako je potrebno što prije organizirati stručne tečajeve, gdje za

⁶ Zbog jednostavnosti i boljeg razumijevanja teksta koristi se današnji naziv.

njih postoje mogućnosti. Kada prilike dopuste ovi će tečajevi postati obavezni“ (Rojnić, 1950., 150). U istom se tekstu spominje i obveza polaganja stručnog ispita nakon dvogodišnjeg rada,

Do šezdesetih godina osnovne organizirane vrste edukacije bile su: tečajevi⁷ i seminari. Pri tomu su tečajevi bili namijenjeni osobama koje još nisu radile u knjižnici, ali i zaposlenicima u knjižnici, zbog stjecanja dodatnog potrebnog stručnog znanja. Seminari su se počeli održavati nešto kasnije⁸, bili su složeniji i zahtjevniji, a namijenjeni uglavnom osobama već zaposlenima u knjižnicama.

Glede ovog potonjeg, kako su zakonski propisi razlikovali više zanimanja u knjižničarstvu, koja su bila vezana uz stupanj postignutog formalnog obrazovanja, tako su se gore spomenuti oblici edukacije prilagođavali knjižničarskom zanimanju za koje su se organizirali.

Unatoč velikom trudu predavača i organizatora, gore opisani oblici edukacije, nisu bili zakonski regulirani, posebice u pitanju obveze financiranja, stoga zadržavaju određen neformalni karakter. Kao posljedica zakonske neodređenosti tečajevi i seminari imali su niz problema: nepredvidivost održavanja, nejednaku strukturu polaznika, nedostatak adekvatne literature. Po završetku tečajeva, odnosno seminara nije bilo nikakve provjere znanja, a pohađanje tih oblika edukacija polaznicima nije donosilo značajno bolji status u ustanovama iz kojih su dolazili.

Zbog tih problema, a imajući u vidu porast složenosti poslova u knjižnicama, te mnoge novine u knjižničarstvu koje je trebalo pratiti, bilo je nužno potrebno formalizirati i kvalitativno podići stupanj profesionalne edukacije. Stoga godine 1961. u Zagrebu počinje djelovati „Centar za studij bibliotekarstva, dokumentacije i informacijskih znanosti“ kao dio poslijediplomskih studija na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu. On se od godine 1964. i formalno organizirao, pod vodstvom Bože Težaka, kao interdisciplinarni poslijediplomski studij u okviru zagre-

⁷ Prvi je tečaj održan već 1946. godine u organizaciji i u prostoru NSK (Rojnić, 1950., 150.)

⁸ Od 1954. godine.

bačkog Sveučilišta. Bio je zamišljen da pruža poslijediplomsku naobrazbu iz područja informacijskih znanosti. Po završetku studija stjecao se stupanj magistra. Po svom je planu i programu bio najviše namijenjen knjižničarima u visokoškolskim i specijalnim knjižnicama, tako da ponovno najveći dio knjižničara iz narodnih i školskih knjižnica nije bio uključen u taj prvi formalni oblik profesionalne edukacije (Švenda-Radeljak, 2012., 133-136.).

Iz gore navedenih podataka vidljivo je kako je edukacija za knjižničarsku profesiju početkom 1960-ih godina, bila vrlo neujednačena. S jedne su strane postojale neformalni oblici edukacija poput tečajeva i seminara, a s druge poslijediplomsko obrazovanje. No, i dalje knjižničarska profesija, nema organizirano više ili visoko sveučilišno obrazovanje, uobičajeno kod većine srodnih profesija.

O organiziranju takvog obrazovanja i doprinosu Tatjane Blažeković, riječ je u sljedećem dijelu rada.

Kolegij bibliotekarstva na Pedagoškoj akademiji u Rijeci

Počeci šezdesetih godina bili su obilježeni povećanjem broja svih vrsta knjižnica ali i porastom složenosti poslova unutar njih. Dok je 1940-ih i 1950-ih godina težište knjižničarstva bilo na otvaranju i obnavljanju ponajviše narodnih knjižnica, početkom šezdesetih u velikom se broju osnivaju knjižnice unutar pojedinih obrazovnih ustanova: od knjižnica osnovnih škola do fakultetskih i institutskih knjižnica. Rad u njima, kao i struktura korisnika u mnogome je specifična. Stoga je praksa pokazala da obrazovanje putem općih tečajeva i seminara za djelatnike u knjižnicama nije uvijek dostatno, te da je svakako potrebna i formalna edukacija knjižničara. Ovdje se prvenstveno mislilo na fakultetski obrazovane djelatnike – bibliotekare

(dipl. knjižničare prema današnjem nazivlju). Društvo bibliotekara Hrvatske o tomu se očituje kroz referat Jelke Mišić „Školovanje i stručno uzdizanje bibliotečnog kadra“ koji je pročitao na VI. kongresu Saveza društva bibliotekara Jugoslavije (SDBJ) u listopadu 1965. u Budvi (Mišić, 1965.). Većina je tadašnjih knjižničara zastupala stav da je nužno završiti neki fakultet, stažirati u velikim knjižnicama, položiti stručni ispit, te tako postići zvanje „bibliotekar“. S druge je strane bilo zagovornika prednosti organizirane nastave (Rojnić, 1958.) gdje bi se teorijska znanja s područja knjižničarstva usvajala na poslijediplomskom studiju, a praktični rad obavljao u velikim knjižnicama. Stavovi HKD-a, te razvoj visokoškolskog obrazovanja uz još neke druge pogodne okolnosti dovele su do otvaranja poslijediplomskog studija na PMF-u u organizaciji prof. Bože Težaka.

Organiziranjem poslijediplomskog studija, te sustavom stručnih ispita i educiranja putem povremenih seminara donekle se riješio problem obrazovanja dipl. knjižničara. Ali u praksi su u mnogim knjižnicama poslove dipl. knjižničara *de facto* obavljali djelatnici sa srednjom ili višom stručnom spremom. To je posebice bio slučaj u manjim knjižnicama, dok su u knjižnicama osnovnih škola često radili djelatnici s pedagoškom višom školom.

Kao što je već rečeno to je bilo razdoblje intenzivnog otvaranja i školskih knjižnica, no problem je u prvom redu bio kako osposobiti djelatnike za kvalitetan rad u njoj. Ukratko, stanje je bilo takvo da su, posebice u knjižnicama osnovnih škola, radili zaposlenici s neodgovarajućom stručnom spremom, ili sa završenom višom ili visokom naobrazbom, no bez stručnog obrazovanja za poslove knjižničara.

Na sastanku HKD-a godine 1964. raspravljalo se o problemu školskih knjižnica, najviše o potrebi da ih vode djelatnici koji su školovani knjižničari, te da škole sa 500 i više učenika imaju knjižničara kojem je to zanimanje s punim radnim vremenom. Taj su problem posebice uočavali knjižničari koji su se kroz Komisiju za školske knjižnice ili kroz rad u matičnoj službi posebice bavili unapređenjem rada školskih knjižnica. Jedna od njih bila je Tatjana Blažeković, tadašnja ravnateljica Naučne

biblioteke u Rijeci⁹. Kao vodeća osoba jedne znanstvene knjižnice, a i sama doktorica znanosti, bila je vrlo senzibilizirana po pitanju profesionalne izobrazbe knjižničara. Jedno od područja njenog profesionalnog interesa bile su školske knjižnice, te je bila dobro upoznata upravo s problemom nedostatne, odnosno neadekvatne profesionalne edukacije upravo knjižničara u knjižnicama osnovnih škola. Na njenu inicijativu, profesori Pedagoške akademije (PA) organiziraju i predlažu uvođenje „Kolegija bibliotekarstva“ na Katedri za hrvatsko-srpski jezik kao izvanrednog studija u ak. god. 1964/65. Kao glavni razlog uvođenja kolegija navodi se potreba za stručno obrazovnim školskim knjižničarima, koji bi mogli ispunjavati pedagošku, znanstvenu i prosvjetnu ulogu u svom pozivu.

Već sljedeće akademske godine studenti su mogli upisati studijsku grupu „Hrvatskosrpski s bibliotekarstvom“, kao redovni studij, a uz to „Kolegij bibliotekarstva“ i dalje kao izvanredni studij. Trajanje studija bilo je četiri semestra. Tijekom tog razdoblja sve se više uviđala važnost pedagoškog rada školske knjižnice, te se javljaju mišljenja o njenom uklapanju u nastavu. U kontekst unapređenja rada školskih knjižnica i zaposlenika u njima uključila su se profesionalna udruženja Hrvatsko knjižničarsko društvo (HKD) i Udruženje pedagoških akademija.

Studij je u početku imao za cilj osposobljavanje nastavnika materinskog jezika za stručno vođenje školskih knjižnica, s obzirom na to da je primijećeno kako oni najčešće postaju školski knjižničari, a bez ikakve adekvatne spreme. Jedna od konkretnih akcija vezanih uz razvoj školskih knjižnica bili su tako zahtjevi doneseni na aktivu direktora osnovnih škola u Rijeci 15. 03. 1968. godine. Jedan od njih je zahtjev „... da se u školske knjižnice postavljaju samo školovani knjižničari“ (Blažeković, 1968., 281).

⁹ U knjižničarstvo je ušla 1945. godine zapošljavajući se u Gradskoj knjižnici u Zagrebu. No, već 1947. godine biva premještena u Rijeku, gdje djeluje u tadašnjoj Naučnoj biblioteci (danas Sveučilišnoj knjižnici) do umirovljenja 1976. godine. Zaslužna za razvoj kako znanstvenih tako i školskih knjižnica diljem Hrvatske (Švenda-Radeljak, 2012., 199-205).

Zamisao osnivača studija bila je da se studentima koji će raditi u školskim knjižnicama, bar ukratko prikažu osnove predmeta iz područja knjižničarstva: povijest knjige, povijest knjižnica, poslovanje, bibliografija, vrste i zadatci knjižnica, metode rada, čuvanje i zaštita knjiga, katalogizacija, klasifikacija te kolegij o školskoj knjižnici. Toliki broj predmeta zahtijevao je svakako više od predviđenog fonda sati koji je iznosio 5 sati tjedno uz tjedan stručne prakse. Premali fond sati uočen je kao problem već u prvoj generaciji studenata, te se stoga predlaže povećanje satnice. Program je naime bio izrađen po uzoru na predmete koji su se polagali na stručnom ispitu za više knjižničare, te je obim građe i složenost materije bio dosta velik. Unutar postojeće satnice oni su se mogli samo okvirno prikazati ne ulazeći detaljnije u građu. Stoga se u ak. god. 1966./67. počela sve više formirati ideja o transformaciji kolegija u samostalni predmet sa svojom vlastitom katedrom.

Zabunu kod polaznika stvarao je i sam naziv kolegija, jer su neki iz njega zaključivali kako su upisali dvopredmetnu grupu, koja će ih osposobiti i za nastavnike i za više knjižničare. Isto su tako mislili neki već zaposleni knjižničari sa srednjom stručnom spremom, no kada su dobili informaciju da se time osposobljavaju samo za nastavnike, a ne i za višu kvalifikaciju u svojoj profesiji odustajali su od upisa. Ujedno je vezanost kolegija samo uz materinski jezik na neki način svakako sužavala kompetencije i mogućnosti zapošljavanja poslije završenog studija. Svaka je nova generacija upisanih studenata tražila da se to pitanje razriješi te da se kolegij bibliotekarstva ustroji kao samostalan predmet.

Sve je ovo vodilo nužno u transformaciju kolegija. U gore spomenutom radu Tatjana Blažeković predlaže opciju da se kolegij predaje na svim pedagoškim akademijama u Hrvatskoj u manjem obimu, 3 do 4 sata tjedno u jednom ili dva semestra, dok bi se veći kolegij u trajanju od četiri semestra i dalje predavao na PA u Rijeci. Kao suradnike na izradbi programa takvog većeg kolegija predlaže stručnjake ne samo iz područja knjižničarstva, već svakako i pedagoge, te stručnjake s ostalih područja. Ideja je bila da se taj oblik školovanja proširi, te da po završetku tog dvogo-

dišnjeg školovanja diplomirani studenti steknu posebno zanimanje: viši knjižničar. U novom prednacrtu predlaže isto tako manji broj predmeta, ali veću satnicu i više praktičnog rada u knjižnicama.

Na sastanku godine 1967. koji je po tom pitanju inicirao HKD, nazočili su predstavnici tadašnjih organa vlasti zaduženih za pitanja knjižnica, Udruženja Pedagoških akademija, NSK i drugi zainteresirani. Donesena je preliminarna odluka da se „... predmet bibliotekarstvo na PA u Rijeci upotpuni i preraste u puni studijski predmet...“ (Blažeković, 1979.-1980., 98.).

Predlaže se kombinacija osnovnog predmeta uz druge studijske predmete, radi širenja mogućnosti zapošljavanja, ali i dopunskog obrazovanja profila budućeg višeg knjižničara. Isto se tako razmatra mogućnost uvođenja takvog kolegija i na PA u Zagrebu, ukoliko bi se to nakon analize pokazalo potrebnim (Furlan, 1969.). No u dostupnoj literaturi nije pronađen nikakav trag o daljnjem razvoju te inicijative.

Istovremeno, o potrebi prerastanja kolegija u katedru Tatjana Blažeković u svom dopisu HKD-u daje konkretne smjernice. U njemu prvenstveno piše o školovanju školskog knjižničara. Tako između ostalog kaže: „... Školski knjižničar mora biti stručnjak za dva područja: odgojnom i bibliotekarskom... mora biti osoba koja voli djecu, školu i knjigu.... Naravno da sve što smo rekli da školski knjižničar mora znati, sve što on mora obavljati, pretpostavlja određeno školovanje“ (Blažeković, 1979.-1980., 100.).

Kao najpogodniju visokoškolsku ustanovu za školovanje takvog profila knjižničara smatra Pedagošku akademiju. S obzirom na porast složenosti poslova u knjižnici, te međunarodna iskustva koja dobro poznaje i o njima iscrpno piše, smatra da je to prirodni put da kolegij preraste u studij. Obveznu praksu predlaže u formi čitavog mjeseca ljetne prakse u nekoj narodnoj, a tijekom semestralnih praznika 2 tjedna praktičnog rada u školskoj knjižnici. Posebno se osvrće na tadašnje diplome. Izričito napominje da ... “Diplome moraju sadržavati da su diplomirani nastavnici i viši knjižničari osposobljeni za rad u školskim i narodnim bibliotekama. Isto bi tre-

balo utvrditi njihov status u osnovnim školama, jer je u narodnim već utvrđen. Treba predvidjeti redovne seminare za redovno praćenje novih dostignuća na području bibliotekarstva...“ (Blažeković, 1966., 3).

Osim pitanja formulacije diplome, dotiče se i problema diplomskih radova. Iznosi kako je bar polovica slušača upisala taj kolegij jer namjeravaju raditi u knjižnicama, te bi kao takvi i pisali diplomske radove na tu temu. No, dok god predmet ima status kolegija, a ne samostalnog studija, to nije moguće. Stoga i taj dio uzima kao argument prerastanja kolegija u studij, jer to nameće praktična situacija, interes studenata i sam način rada. Osim tadašnjih organa vlasti, Tatjana Blažeković o tom problemu obavještava i HKD. Komisija za obrazovanje bibliotekarskih radnika pri HKD-u pokreće na njenu inicijativu pitanje prerastanja tog kolegija u katedru i osamostaljivanje studija knjižničarstva. S tim su se prijedlogom složili: PA u Rijeci, Komisija za stručno obrazovanje i Upravni odbor DBH-a.

Nastavničko vijeće PA izradilo je tada okvirni plan i program studija koji bi se izvodio u ukupnom trajanju od 574 sata, te 40 sati prakse. Bilo je predloženo da se upisuje kao dvopredmetni studij u kombinaciji s jednim od predmeta koji se studiraju na PA: hrvatskosrpski jezik, matematika, fizika, povijest, geografija, strani jezik (Mikačić, 1970). Predviđeni su sljedeći predmeti iz područja knjižničarstva: povijest pisma, knjige, knjižničarstva; povijest biblioteka; bibliotečno poslovanje; katalogizacija i klasifikacija; bibliografija, dokumentacija i informacije; metodika rada s korisnicima (Blažeković, 1979.-1980., 98.) Uz njih bi se slušali predmeti zajednički svim smjerovima na akademiji: filozofija, sociologija, pedagogija, didaktika, psihologija djetinjstva i mladosti, pedagoška psihologija, predvojnička obuka. Kao cilj studija navodi se „... da su zadaci studija da dadu stručni kadar za knjižničare školskih biblioteka (to su u isto vrijeme knjižničari koji mogu raditi u narodnim bibliotekama za odrasle i djecu)...“ (Nastavni program za studij bibliotekarstva na Pedagoškoj akademiji, /s. a./). Na taj bi način budući knjižničari dobili znanje i teorije i prakse knjižničarstva, a s druge bi strane bili i stručnjaci u pedagoškom radu.

Prijedlog nastavnog plana i programa podržao je Savjet za biblioteke Hrvatske te prosljedio Pedagoškoj akademiji u Rijeci. O prijedlogu plana Tatjana Blažeković piše Pedagoškoj akademiji u Rijeci: "... Ovako široko zamišljen program omogućava stvaranje stručnjaka koji će naći svoje pravo mjesto ne samo u biblioteci osnovne škole, već prije sveg i u biblioteci škole drugoga stupnja, a i u narodnoj ili stručnoj biblioteci. Ustvari do kada u Hrvatskoj ne bude organizirana škola koja će obrazovati knjižničare za sve vrste biblioteka (narodne, stručne i naučne), ovaj studij pri PA u Rijeci bit će od izuzetnog značenja za školovanje našeg knjižničarskog kadra..." (Blažeković, s. a.).

Prijedlog je prihvaćen, te se u ak. god. 1971./72. počinje izvoditi nastava na samostalnoj Katedri za bibliotekarstvo. U praksi je dodan predmet koji nije bio predviđen, a to je bila informatika, kako bi se budući školski knjižničari pripremili za nove tehnologije i promjene način rada u knjižnici. Za taj je predmet zaposlen prof. Pavle Dragojlović s Fakulteta industrijske pedagogije u Rijeci. Prihvaća se pri tomu prijedlog Tatjane Blažeković da bi završeni studenti bili osposobljeni za samostalno vođenje školskih i narodnih knjižnica, te po završetku studija stekli zanimanje „viši knjižničar“.

Kao što je bilo predviđeno i nužno u planu i programu rada Katedre, zaposlili su se i stalni profesori. Osim već zaposlene dr. Tatjane Blažeković, u ak. god. 1972./73. zapošljava se i Branka Hergešić, znanstvena suradnica NSK u mirovini. Predavala je: bibliotečno poslovanje i bibliografiju. Za ovu vrstu formalnog školovanja djelatnika zaposlenih u knjižnicama bile su zainteresirane i velike radne organizacije koje su imale svoje knjižnice, a bilo je i upita o izvanrednom školovanju knjižničara i od strane vojske. Posebice je ustanovama zanimljiva ideja o izvanrednom studiju za svoje zaposlenike.

Sve veći interes javnosti za taj studij, mogućnosti zapošljavanja, odnosno potrebe knjižnica za takvom vrstom zaposlenika, te podizanje standarda u knjižničarstvu,

naveli su Tatjanu Blažeković da uz podršku Stručne komisije za obrazovanje bibliotekara predloži otvaranje samostalnog studija bibliotekarstva pri PA u Rijeci.

Stručna komisija za obrazovanje pri HKD-u podržala je njen prijedlog, s posebnim naglaskom na to da svakako nakon završenog studija u diplomi bude upisano zanimanje „viši knjižničar“. Isto tako podržavaju kao cilj studija osposobljenost za samostalno vođenje školske ili narodne knjižnice.

Pedagoška akademija kao institucija prihvatila je u načelu tu inicijativu i izrazila spremnost organiziranja izvanrednog studija. No, u dopisu HKD-u tadašnji direktor PA, Zvonimir Cvilić, upozorava kako PA, budući da je škola nastavničkog usmjerenja, jednostavno nije ovlaštena za dobivanje dozvole za organiziranje takvog studija. Stoga se u dopisu Tatjani Blažeković savjetuje da pokuša kod tadašnjeg Sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu ishoditi dozvolu za organiziranje takvog studija (Pedagoška akademija Rijeka. Izvanredni studij bibliotekarstva – prijedlog za otvaranje, 1971.). Paralelno s aktivnostima usmjerenim prema nadležnim organima, PA želi istražiti i interes samih potencijalnih korisnika, kako bi se na vrijeme mogla pripremiti nastava za ak. god. 1972./73. godine. Stoga u travnju 1972. godine, Zavod za unapređivanje osnovnog obrazovanja u Rijeci, šalje dopis osnovnim školama sa svoga područja u kojem ispituje interes za otvaranjem izvanrednog studija, koji bi zaposlenicima u knjižnicama pružio formalnu profesionalnu edukaciju za rad u knjižnici. Ideja je bila da nastavnici koji imaju završenu višu nastavničku školu studiraju izvanredno prema programu za zanimanje višeg knjižničara. Dopisu se prilagao upitnik, koji na žalost nije pronađen, a kojim se željelo istražiti stvarne potrebe osnovnih škola, kako bi se detaljnije mogao razraditi plan i program studija, te predvidjeti broj kandidata.

Pedagoška akademija u Rijeci u proljeće 1972. godine ipak je zatražila od nadležnih institucija prosvjete odobrenje za proširenje studija knjižničarstva kao samostalnog studija, kao stalne djelatnosti PA. „... Već do sada stečena iskustva u zapošljavanju i radu završenih studenata pokazuju da su u svakom pogledu prihvaćeni

kako u osnovnim školama, tako i u javnim bibliotekama... Društvenu opravdanost proširenja studija bibliotekarstva na našoj akademiji podržava čitav niz ustanova i organizacija...“ (Pedagoška akademija Rijeka, 1972., 1) Ujedno je predloženo da se naziv „viši knjižničar“ prihvati kao službeni naziv zanimanja koje bi se unosilo u diplomu. U istom se dopisu prilaže plan i program studija, odgovara na pitanja o opremljenosti prostora, nositeljima nastave, te predlaže i model financiranja. Dakle to je kompletan prijedlog sastavljen prema zakonskim odredbama o otvaranju studija. Najveći je dio tog posla izradila sama Tatjana Blažeković povremeno konzultirajući pojedince unutar HKD-a.

Tatjana Blažeković informira tada i službeno HKD o tim aktivnostima, tražeći podršku profesionalne udruge knjižničara. Društvo je tada uputilo dopis Prosvjetnom saboru Hrvatske, u kojem pruža podršku ovoj inicijativi i još jednom ističe potrebu za osnivanjem takvog studija. Kao mjesta izvođenja nastave navode se PA u Rijeci i Zagrebu, s time da se u ovom času usvoji prijedlog PA u Rijeci, s obzirom na iskustvo u radu i potrebne preduvjete za otvaranje takvog studija.

Međutim inicijativu za otvaranjem samostalnog studija knjižničarstva nije prihvatio tadašnji Sekretarijat za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu. Kao razlog navedeno je da knjižničarstvo ne pripada području pedagoških znanosti. Kako je pedagogija osnovno područje koje pedagoške akademije trebaju razvijati pratiti, a osnovna djelatnost pedagoških akademija školovanje nastavnika, Sekretarijat smatra da je u sklopu programa PA postojeći status knjižničarskih predmeta sasvim dovoljno zastupljen. Kako se navodi u odgovoru Pedagoškoj akademiji „... Prema tome na vašoj akademiji već postoji studij bibliotekarstva u kombinaciji s hrvatskim ili srpskim jezikom i nema nikakve osnove da vam se izdaje ponovno odobrenje za rad, a studentu koji završi takav studij izdaje se diploma o stečenoj višoj stručnoj spremi i stručni naziv nastavnika i knjižničara.“ (SRH Republički sekretarijat za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu. Pedagoškoj akademiji Rijeka, 1973). Sekretarijat

predlaže da se PA obrati nadležnima za dodatno financiranje, kako bi se mogao realizirati predloženi plan i program.

Ukoliko knjižničarska zajednica želi organizirati zasebno školovanje knjižničara, nadležni predlažu da se knjižničarstvo organizira kao poseban studij, bez poveznica s pedagoškom profesijom, te da se u tom smislu izradi plan i program. Uvjeti za takav vid organizacije studija nisu u tom času mogli biti ispunjeni, te je ta inicijativa propala. U dostupnim izvorima nije pronađen razlog zašto je u tom ključnom času izostala dotadašnja potpora knjižničarske zajednice, stoga okolnosti neotvaranja samostalnog studija u Rijeci nije moguće do kraja razjasniti.

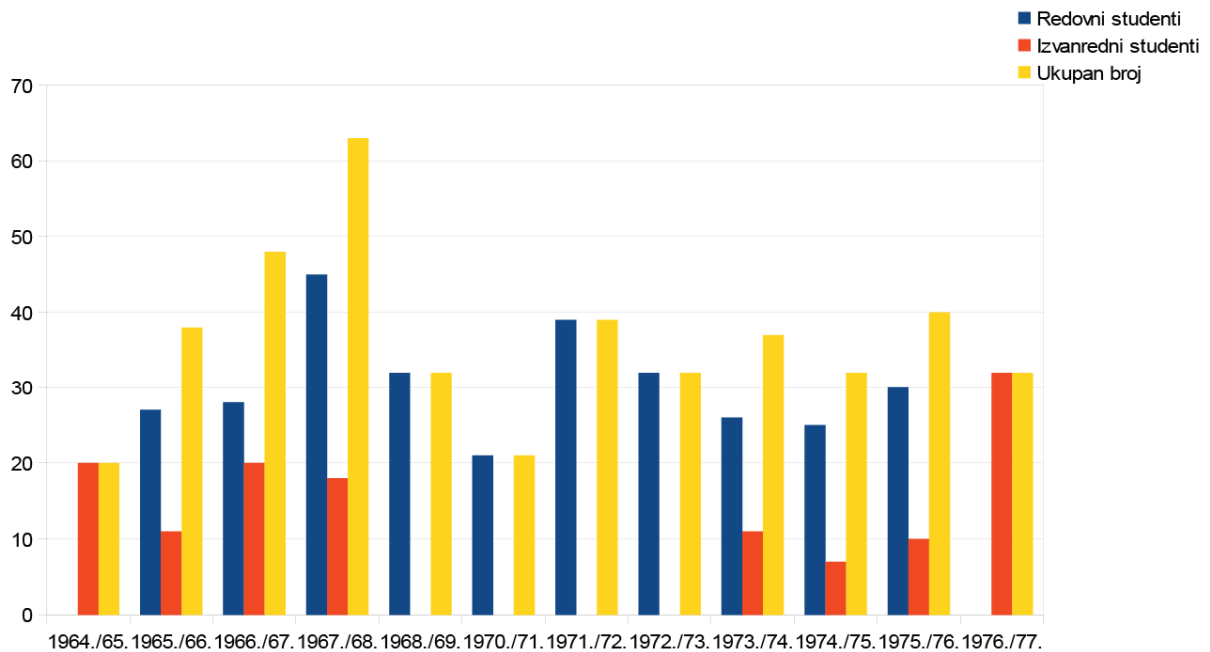
S obzirom na novonastale okolnosti, u ak. god. 1972./73. moralo se pristupiti reorganizaciji studijske grupe. Ukidaju se kolegiji koji nisu potrebni u osposobljavanju za školskog knjižničara i u vezi s time reducira broj satova, te je ta studijska grupa ak. god. 1976/77 dočekala sa fondom sati od 12 sati nastave po semestru, dakle ponovno s onolikim brojem sati s kojim je studij 1964./65. i započeo. Dio vezan uz knjižničarstvo svodi se na stjecanje onih znanja koja su potrebna nastavniku materinskog jezika kojemu se povjerava školska knjižnica. Od ljetnog semestra ak. god. 1974./75. i sam se naziv kolegija mijenja u „Hrvatski ili srpski jezik sa školskim knjižničarstvom. Ovom reorganizacijom suzio se i broj zainteresiranih polaznika. Tada je i upisana posljednja generacija od 20 studenata i to isključivo kao izvanredni studenti.

Iste ak. god. započinje rad novoosnovana Katedra za bibliotekarstvo pri Odsjeku za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, koja ubrzo prerasta u četverogodišnji studij.

Zaključak

Može se zaključiti da je organizacija školovanja knjižničara na Pedagoškoj akademiji (PA) u Rijeci bila umnogome zaslužna za promjenu percepcije društva prema samoj knjižničarskoj profesiji. Po prvi se puta, tada ponudilo školovanje knjižničara na nekoj visokoškolskoj ustanovi nakon završenog srednjoškolskog obrazovanja. U počecima je cilj bio osposobljavanje nastavnika koji rade u školskim knjižnicama za profesionalno i kvalitetno obavljanje tih poslova, te za rad u manjim narodnim knjižnicama. Time se željelo zadovoljiti bar dio potreba za školovanim knjižničarima. S vremenom je interes za taj vid obrazovanja rastao, pa je kolegij prerasao u studij vezan uz materinski jezik. Kako je obim gradiva rastao zbog realnih promjena u knjižničarstvu, te podizanja standarda rada, sve je češći prijedlog da se pri PA u Rijeci organizira samostalni studij knjižničarstva, nakon kojeg bi se dobilo zvanje viši knjižničar. Takav bi djelatnik mogao obavljati i složenije poslove u bilo kojoj knjižnici. No to nije bio moguće ostvariti unutar visokoškolske ustanove tog tipa, zbog toga što je njena osnovna djelatnost obrazovanje nastavnika, dakle područje pedagogije. S obzirom na to da knjižničarstvo ne pripada skupini pedagoških znanosti, bilo je prijedloga da se organizira kao samostalni studij. No, ni organizacijski ni kadrovski nije bilo moguće ispuniti propisane uvjete za osnivanje samostalnog studija, kolegij se ponovo vraća na pružanje samo osnovnih knjižničarskih znanja. Na žalost, neprepoznavanje mogućnosti takvog studija u prvom redu, od vlastite zajednice utjecalo je na to da se interes za njega smanjivao. Posljednja je generacija studenta upisanih u ak. god. 1976./77: bila je gotovo jednaka brojem onoj iz 1965./66.

Kao ilustraciju razvoja, pa stagnacije i gašenja studija prilaže se i grafički prikaz broja upisanih studenata, redovnih i izvanrednih od ak. god. 1964./65. do posljednje 1976./77.

Značenje ovog studija bilo je vrlo važno za daljnji razvoj organiziranog formalnog školovanja knjižničara. Prvi je puta u Hrvatskoj obrazovanje knjižničara na razini više škole, organizirano i izvedeno na detaljan i profesionalno razrađen način. Svojim je djelovanjem i radom Katedra na PA u Rijeci ukazala na neodložnu potrebu formalnog školovanja za knjižničarsku profesiju nakon završene srednje škole. Potakla je i veliku zainteresiranost kandidata za općenitiju i širu knjižničarsku izobrazbu u vidu samostalnog studija.

Tako su riječka iskustva umnogome pomogla ustroju fakultetskog obrazovanja knjižničara na Filozofskom fakultetu zagrebačkog sveučilišta, koje je započelo nekoliko godine poslije.

Tatjana Blažeković daje svoj doprinos pišući jedan od prvih prijedloga plana i programa za studij knjižničarstva na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

Bibliografija

1. Badalić, Josip. Za naše narodno knjižničarstvo. Zagreb: Ministarstvo narodne prosvjete, Glavno ravnateljstvo za obće narodno prosvjetljivanje, 1943.
2. Blažeković, Tatjana. Hrvatskom bibliotekarskom društvu na ruke predsjednika, 1972. // Ostavština Tatjane Blažeković. Sveučilišna knjižnica Rijeka. Strojopisom pisan dopis.
3. Blažeković, Tatjana. Obrazovanje školskog knjižničara, 1966. // Ostavština Tatjane Blažeković, Sveučilišna knjižnica Rijeka. Strojopisom pisan dopis.
4. Blažeković, Tatjana. Prikaz školovanja knjižničarskog kadra na Pedagoškoj akademiji u Rijeci // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 14, 3/4 (1968), 280-284.
5. Blažeković, Tatjana. Školovanje viših knjižničara na Pedagoškoj akademiji u Rijeci od školske godine 1964/65. do školske godine 1977./78. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 24, 1/4 (1979-1980), 95-102.
6. Furlan, Branka, Nevenka Košutić-Brozović, Vanda Milčetić. Kolegij o osnovama bibliotekarstva na pedagoškim akademijama u Hrvatskoj // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 15, 3/4 (1969), 165-168.
7. Mikačić, Mira. O obrazovanju radnika u bibliotekarskoj struci u Hrvatskoj // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 16, 3/4 (1970), 103-116.
8. Nastavni program za studij bibliotekarstva na Pedagoškoj akademiji, /s. a./ // Ostavština Tatjane Blažeković. Sveučilišna knjižnica Rijeka. Strojopisom pisan dopis.
9. Pedagoška akademija Rijeka. Izvanredni studij bibliotekarstva – prijedlog za otvaranje, 1971. // Ostavština Tatjane Blažeković. Sveučilišna knjižnica Rijeka. Strojopisom pisan dopis
10. Pedagoška akademija Rijeka. Predmet, proširenje studija bibliotekarstva, 1972. // Ostavština Tatjane Blažeković. Sveučilišna knjižnica Rijeka. Strojopisom pisan dopis
11. Rojnić, Matko. Stručno obrazovanje bibliotekara. // Drugi i treći kongres Saveza društava bibliotekara FNR Jugoslavije. Ljubljana: Savez društava bibliotekara FNR Jugoslavije, 1958.

12. Sečić, Dora. Kraljevska Sveučilišna knjižnica u Zagrebu 1874-1918.: prinosi proučavanju vrednovanju razvoja srednjoeuropske knjižnice s dvojnou funkcijom: doktorska disertacija. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu Filozofski fakultet, 1996.
13. SRH Republički sekretarijat za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu. Pedagoškoj akademiji Rijeka, 1973. // Ostavština Tatjane Blažeković. Sveučilišna knjižnica Rijeka. Strojopisom pisan dopis
14. Švenda-Radeljak, Ksenija: Obrazovanje i status knjižničara u Hrvatskoj do uvođenja studija bibliotekarstva: doktorska disertacija. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu Filozofski fakultet, 2012.
15. Zaključci skupštine Saveza društava bibliotekara Jugoslavije održane 15-17. listopada u Budvi. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 11, 1/4 (1965), 147-148.